

Zeldzame en schaarse broedvogels in 1989.

1989 was een bijzonder BSP-jaar. De weergoden waren ons dit maal uitzonderlijk gunstig gezind. Een extreem zachte winter zette de toon, terwijl een mild voorjaar en een schitterende zomer het broedseizoen bevroonden. Ideale weersomstandigheden dus om fanatiek het veld in te trekken. Dat daar op grote schaal gevolg aan werd gegeven, is dan ook niet verwonderlijk. Het intensieve inventarisatiewerk leverde een keur van leuke waarnemingen op, want ook uit ornithologisch oogpunt bleek 1989 een opmerkelijk jaar te zijn.

In oktober en november is er door de districtscoördinatoren flink gewoegd om van een aantal broedvogelsoorten een eerste overzicht te kunnen maken. Sommige DC's hebben zelfs al een eigen nieuwsbrief gemaakt met wat leuke resultaten erin. Intussen (half november) zijn er op het SOVON-kantoor al zoveel berichten uit de regio binnengedruppeld, dat ruim voldoende stof voorhanden is om enige actuele ontwikkelingen te signaleren. Hieronder wordt een greep gedaan uit de vruchten van vele uren enthousiast inventariseren.

De **Geeoorde Fuut** doet het al enkele jaren verrassend goed. Ook 1989 was weer een goed jaar, niet alleen wat betreft het aantal broedparen, maar ook gezien de relatief ruime verspreiding. Opnieuw bleken er op enkele vennen in het westen van Noord-Brabant maar liefst 70 paren voor te komen, en werden op enkele lokaties in Drenthe en elders meer dan 10 paren gemeld. Ook in West- en Noord-Nederland werden broedgevallen geconstateerd. Geschat wordt dat er in totaal zeker 250 paartjes een broedpoging in ons land hebben gewaagd. De broedresultaten waren echter in veel gevallen pover doordat de broedplaatsen voortijdig werden verlaten. Waarschijnlijk heeft het aanhoudend droge voorjaarsweer de soort parten gespeeld.

Van de **Aalscholver** zijn op dit moment nog niet alle gegevens binnen. Van de grote kolonies in Flevoland en het Naardermeer, die aan de hand van luchtfoto's worden geteld, zijn de getallen nog niet beschikbaar. Dat maakt het moeilijk om uitspraken te doen over de Nederlandse populatie in zijn geheel. Buiten deze grote kolonies werd op 14 plaatsen gebroed, waarbij een nieuwe vestiging in de provincie Groningen (1 paar) en een dit jaar ontdekte kolonie (14 paar) voor de kust van Kampereiland de opwaartse trend van de afgelopen jaren lijken te bevestigen. De stabilisatie of zelfs lichte achteruitgang in de overige kolonies kunnen echter een aanwijzing zijn dat de groei er toch uit is.

Met de **Roerdomp** gaat het niet goed. Circa 135 territoria zijn voorlopig gemeld in het kader van BSP-onderzoek, waarbij de kanttekening moet worden geplaatst dat geen informatie bekend is uit Friesland, Flevoland en Noord-Holland. Desalniettemin is het aantal van 135 territoria niet bepaald veel als je bedenkt dat in gebieden als de Kop van Overijssel, het rivierengebied, Utrecht,

Zuid-Holland en Noord-Brabant tamelijk intensief naar deze soort gezocht is. Na een paar zachte winters hadden we eigenlijk betere resultaten verwacht. Het is bovendien opmerkelijk dat op nog maar heel weinig plaatsen sprake is van een echte populatie. Vaak gaat het per gebied om hooguit enkele paren. Populaties zoals in De Weerribben (19 paar) of het Rijnstrangengebied (29 paar) zijn tot de uitzonderingen gaan behoren.

In 1989 is speciale aandacht besteed aan gebieden waar mogelijk nog **Woudaapjes** zouden kunnen voorkomen. Het angstige vermoeden dat deze soort ongemerkt bijna is uitgestorven in Nederland, moet op grond daarvan helaas worden bevestigd. Er zijn voorlopig namelijk slechts 17 territoria bekend geworden. Hoewel de soort ongetwijfeld hier en daar over het hoofd is gezien vanwege de ontoegankelijkheid van geschikte terreinen, is de ernst van de situatie zonneklaar. De populatie in Zeeuws-Vlaanderen moet inmiddels als uitgestorven worden beschouwd. Van de populatie in het rivierengebied kon op slechts drie plaatsen een scha-

Aalscholver (Guido van Leeuwen).

mel restant worden teruggevonden (totaal 4 paar). En in het eertijds roemruchte Utrechts-Hollandse Plassengebied (in de jaren vijftig honderden broedparen!) konden nog maar een paar of 8 worden opgespoord. De losse gevallen die in het zuiden van het land werden vastgesteld kunnen weinig afbreuk doen aan deze malaise. Op bijgaand kaartje zijn alle broedlokaties (per atlasblok) ingetekend die in de afgelopen drie jaar bekend geworden zijn. Hoewel er mogelijk hier en daar nog Woudaapjes onopgemerkt door het leven zullen gaan, spreekt het kaartje boekdelen, zeker wanneer de verspreiding halverwege de jaren zeventig ernaast wordt gelegd.

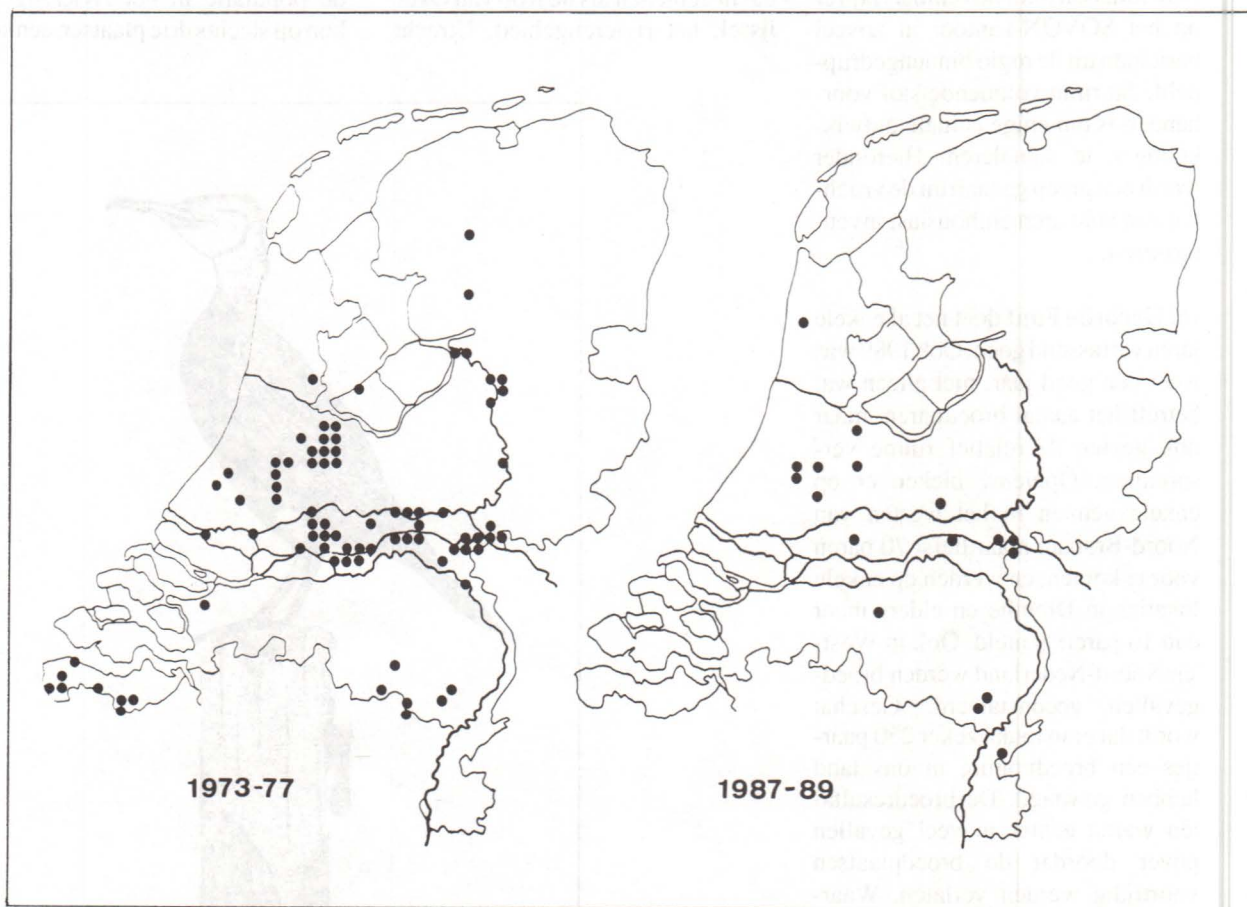
De **Lepelaar** maakt turbulente tijden door. De kolonies in het Naardermeer en Zwanenwater ondervinden hinder van vossen, en dat zorgt voor verplaatsingen bij de Lepelaars en verhitte gemoederen onder terreinbeheerders, vogelbeschermers en onderzoekers. Het Naardermeer, waar tot voor kort ruim 100 paren tot broeden kwamen, was dit jaar verla-

ten. Vermoedelijk hebben de kolonies in Flevoland deze vogels naar zich toe gezogen, omdat de aantalsstijging hier gelijke tred houdt met de afname in het Naardermeer. Ruim de helft van de Nederlandse populatie heeft in 1989 in Flevoland gebroed. De 70 paar die aanvankelijk in het Zwanenwater met broeden begonnen, produceerden slechts 7 jongen. Van de perikelen in het Zwanenwater hebben de Texelse kolonies, waar in de loop van het broedseizoen voortdurend nieuwe Lepelaars bijkwamen, geprofiteerd. Op Texel verliep het broedseizoen overigens ook niet vlekkeloos. Hier zorgden ontsnapte fretten voor overlast. De kolonies op Vlieland en Terschelling zijn redelijk stabiel gebleven. Vermeldenswaardig is een broedgeval van 1 paar in een Kokmeeuwkolonie bij Hoorn en een nieuwe vestiging van 7 paar in Voornes Duin. Daaruit blijkt wel dat de Lepelaars nieuwe broedplaatsen aan het zoeken zijn. Door de onrust in het broedseizoen is het moeilijk om een goede schatting te maken van de huidige populatiegrootte. Waar-

schijnlijk bedraagt deze iets meer dan 400 paar. Natuurmonumenten stelt nu alles in het werk om het Naardermeer en het Zwanenwater als broedplaats te behouden, onder meer door de Lepelaars te bewegen in boomnesten te gaan broeden.

De **Grauwe Gans** is hard bezig zich te ontwikkelen tot een succesvolle moerassoort, wat moge blijken uit nieuw gekoloniseerde terreinen in Noord-Holland, het rivierengebied, Noord-Brabant en Limburg. Goede informatie uit Flevoland en Friesland ontbreekt, zodat niet bekend is hoe de ontwikkeling is in deze gebieden, waar al decennia lang Grauwe Ganzen broeden. Elders gaat het er soms stormachtig toe. Er zijn al vele gebieden waar meer dan 10 paar huizen, soms op een kleine oppervlakte. Het rivierengebied ten oosten van Nijmegen vormt ontegenzeggelijk een uitschieter met 275 paar in 1989.

De ontwikkeling van de **Krooneend** vertoont parallellen met die van het Woudaapje. De populatie van de Randmeren is geheel verdwenen, terwijl in het Vechtplassengebied

Figuur 1. Verspreiding van het Woudaapje in 1973-77 (ontleend aan Broedvogelatlas) en 1987-89. Wie nog aanvullingen weet, mag het zeggen.

nog slechts een schamel restant over is (vermoedelijk slechts een paar of 5). Van incidentele broedgevallen elders in het land is al helemaal geen sprake meer. Al met al hebben we hier dus weer te maken met een soort die ongemerkt bijna verdwenen is uit ons land.

Brilduiker en **Middelste Zaagbek** kunnen intussen tot onze vaste broedvogels gerekend worden. Het voorkomen van de Brilduiker is geconcentreerd in het gebied van de IJssel (5 paar, waarvan 3 succesvol), terwijl de Middelste Zaagbek in het noordelijk Deltagebied voorkomt (huidige populatie om en nabij 10 paar).

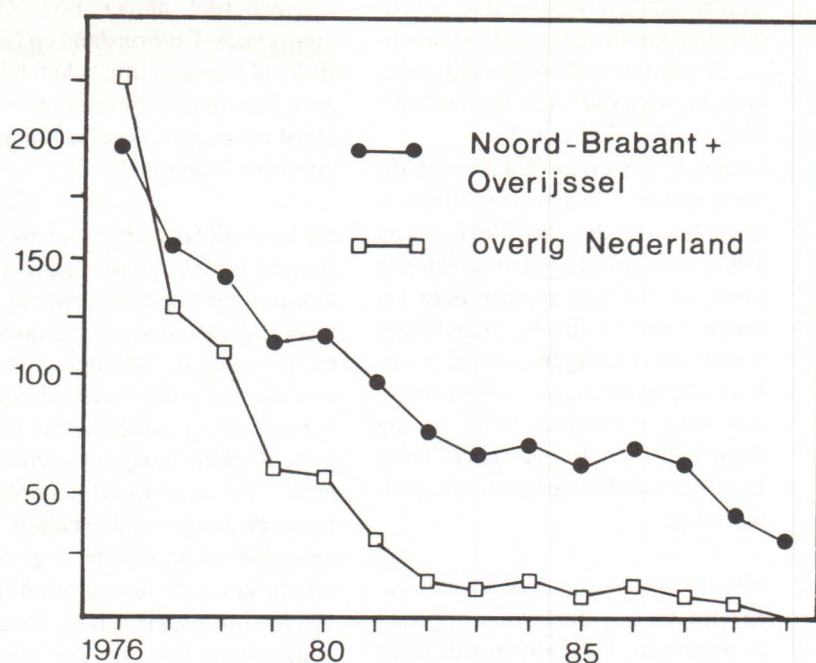
De **Rode Wouw** blijft een extreem zeldzame broedvogel in ons land. Werden er in 1988 4 paren gemeld, in 1989 is ons slechts één geval ter ore gekomen.

De **Blauwe Kiekendief** heeft zich nagenoeg geheel op de Waddeneilanden teruggetrokken. Op de vaste wal is de broedpopulatie langzaam maar zeker ingekrompen. Slechts enkele paren weten nog stand te houden in de laatste toevluchtsoorden. De Waddenpopulatie daarentegen floreert, hoewel de groei op sommige eilanden er tegenwoordig wel uit schijnt te zijn.

Bij de **Grauwe Kiekendief** is het tegenwoordig elk jaar weer afwachten hoeveel er terugkeren uit de overwinteringsgebieden. Na een dieptepunt in 1987 (2 paar) en een herstel in 1988 (8 paar) wordt uit de 1989-stand (6 paar) wel duidelijk dat de situatie onverminderd zorgwekkend blijft.

Buizerd en **Torenvalk** profiteerden in 1989 van het goede muizenaanbod. Voor het eerst sedert vele jaren kwamen er weer eens positieve verhalen over de Torenvalkenstand binnen: meer broedparen en veel jongen. Hopelijk is het geen kortstondige ervaring.

Met het **Korhoen** gaat het in snel tempo goed fout. Op de Brabantse en Overijsselse heidevelden, de laatste gebieden waar nog levensvatbare populaties leken voor te komen, werd dit jaar een gevoelige achteruitgang gemeten. Werden er in 1988 nog 44 Korhanen geteld, in 1989 bleef het aantal steken bij 31. Buiten deze provincies werden geen wilde Kor-

Figuur 2. Aantal Korhanen in 1976-89.

hoenders meer gemeld! Als de trend doorzet zijn we binnen enkele jaren getuige van het uitsterven van een soort die ooit in grote vluchten vrijwel alle heide- en hoogveengebieden bevolkte.

1989 gaat onmiskenbaar de geschiedenis in als een uitstekend **Kwartel**-jaar. De soort leek in diverse golfjes te arriveren. Zo werden er eind mei, half juni en begin juli plotseling veel Kwartels gehoord. Het rustige en droge weer in deze maanden was ideaal om te inventariseren, en sommige waarnemers stroopten tijdens fietstochten in de avonduren grote gebieden af. Vooral in akkergebieden leverde dit forse aantallen op. Zo werden in een enkele kilometers brede strook langs de oostrand van Oost-Flevoland bij een eenmalige tocht ruim 150 mannetjes gehoord. Aanvullende losse meldingen uit overig Flevoland doen vermoeden dat er in deze provincie misschien wel enkele duizenden gezeten hebben. Ook uit de provincie Groningen hebben ons duizelingwekkende meldingen bereikt. De Groningers schatten het totaal aantal territoria in hun provincie op 1200-1600. Maar ook elders in het land, bijv. in Drenthe en het rivierengebied werd de soort volop aangetroffen. Tochten naar gortdroge vergraste heidevelden op de Veluwe leverden eveneens vele tientallen waarnemingen op. Zelfs vogelaars in

West-Nederland werden dit jaar regelmatig aangenaam verrast door Kwartels. In totaal zullen er zeker ettelijke duizenden Kwartels in ons land verblijf hebben gehouden.

De Groninger Oldambt-populatie van de **Kwartelkoning** werd op c. 100 paar geschat. Vergeleken met voorgaande jaren, waarin wel eens meer dan 150 roepende vogels werden geteld, is dat aan de lage kant. De stand in het gebied van de grote rivieren viel in 1989 echter allermist tegen. Met ruim 30 meldingen was hier zelfs sprake van een geringe opleving na jaren van gestage achteruitgang.

Voor de overige schaarse ralachtigen was het een weinig uitbundig jaar. Verwonderlijk is dat niet, omdat deze soorten in het algemeen slecht gedijen in droge jaren. Zo kende het **Porseleinhoen** in het rivierengebied zijn zoveelste daljaar, en in de rest van het land was het weinig beter. Toch werden in een drietal gebieden nog aantallen van meer dan 10 roepende mannetjes geteld, met als onbetwiste uitschieter een gebied in Noord-Holland met ruim 50. Van het Kleinst Waterhoen werden 2 gevallen gemeld.

Zoals gemeld in de vorige nieuwsbrief was er dit jaar voor het eerst sinds 1965 weer een invasie van broedende **Steltkluten**. Volgens Peter Meininger, die binnenkort in

Limosa een overzicht van de broedgevallen publiceert, zouden tenminste 22 paartjes tot broeden zijn overgegaan, waarvan 12 in het Deltagebied en 10 in Flevoland.

Langs de oostelijke Waal en op diverse andere plaatsen in het rivierengebied waren **Kleine Plevieren** in 1989 veel talrijker dan afgelopen jaren. Omdat veel plassen door het droge voorjaar deels uitgedroogd waren, was broedgelegenheid in ruime mate voorhanden. Ook in gebieden waar normaliter maar weinig Kleine Plevieren voorkomen, zoals Drenthe, was de soort goed vertegenwoordigd.

Het ziet er naar uit dat de **Zwartkopmeeuw** aan een spectaculaire opmars is begonnen. De soort broedt sinds het begin van de jaren zeventig vrijwel jaarlijks in ons land. Doorgaans worden er slechts enkele broedgevallen per jaar vastgesteld, maar dit jaar zouden er alleen al in het Deltagebied zo'n 45 paar hebben gebroed! Ook over deze soort binnenkort meer Meiningernieuws in Limosa.

De **Grote Stern** telde dit jaar ruim 12.500 broedparen, waarvan het leeuwendeel op Griend (9000) en in de Grevelingen (2600). De soort heeft zich aardig hersteld van de neergang in de jaren zestig, toen er op zeker moment minder dan 1000 paren waren. Het ziet er echter voorlopig niet naar uit dat de stand van de jaren veertig en vijftig (tot 40.000 paren) binnen afzienbare tijd weer gehaald zal worden. De verbeteringen die Natuurmonumenten heeft aangebracht op het eiland Griend hebben de Grote Stern overigens geen windeieren gelegd. Het aantal broedparen vertoont hier een hoopgevende groei, en de broedresultaten waren dit jaar uitstekend.

De berichten die ons bereiken over de **Zwarte Stern** zijn aanmerkelijk minder rooskleurig. Vrijwel zonder uitzondering wordt gewag gemaakt van een ingrijpende achteruitgang. Op verschillende plaatsen zou de soort zich uitsluitend nog weten te redden dankzij kunstmatig nestaanbod: in de Krimpenerwaard broeden c. 65 van de 80 paar op vlotjes, langs de Waal bij Nijmegen 90 van de 99 paar. In provincies als Drenthe, Noord-Brabant en Limburg komen

tegenwoordig amper nog Zwarte Sterns voor. Uit Friesland en Noord-Holland is ons weinig bekend. Het is zeer de vraag of deze soort zonder kunst en vliegwerk te behouden zal zijn voor Nederland.

De **Kerkuil** behoort eveneens tot de soorten die het zonder aanbod van kunstmatige nestgelegenheid aanmerkelijk slechter zouden doen dan nu het geval is. Geholpen door een zeer actieve groep van Kerkuiladepoten en dankzij enkele zachte winters is de Kerkuil bezig aan een comeback. Volgens Kerkuilcoördinator Johan de Jong was de stand in 1988 reeds boven de 400 paar gestegen, terwijl het zich laat aanzien dat in 1989 de 500 paar bereikt is. De goede muizenstand heeft dit jaar voor een ongekend goed broedresultaat gezorgd.

Dat laatste geldt ook voor de **Velduil**. Grote broedsels, maar ook opvallend meer broedparen dan in vorige jaren. Ameland spant onbetwist de kroon met 41 paar! Steeds duidelijker wordt echter, dat de Velduil zich meer en meer terugtrekt op de Waddeneilanden, en hoe langer hoe meer terrein verliest op de vaste wal. In het Lauwersmeer en Flevoland komen weliswaar jaarlijks nog vele paren tot broeden, maar elders lijkt het broeden van Velduilen, op wat losse gevallen na, bijna bekeken te zijn.

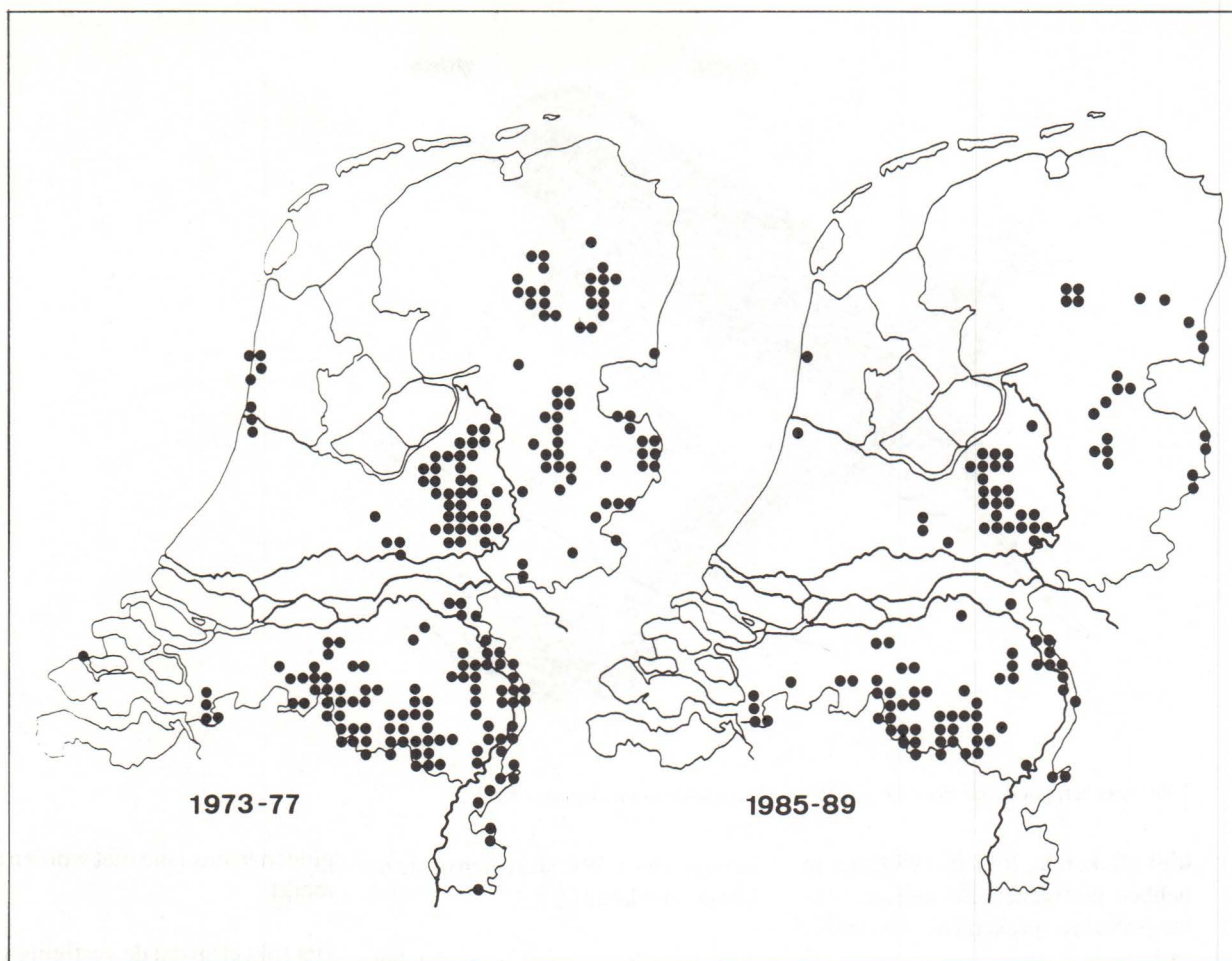
De **Nachtzwaluw** gaf op de Veluwe een wisselend beeld te zien. Op de

ZO-Veluwe bleef de stand steken bij 20-25 territoria na twee goede jaren met 55-60 territoria. Op de ZW-Veluwe was het aantal territoria (c. 15) ongeveer gelijk aan dat in vorige jaren. Ook in westelijk Noord-Brabant was van enige teruggang sprake (1988: 45 territoria, 1989: 37 territoria). In oostelijk Noord-Brabant en Noord-Limburg was geen eenduidige trend herkenbaar. Toch bestaat de indruk dat het de soort niet bijster goed gaat. Zo is de Nachtzwaluw in de duinstreek ongeveer verdwenen, en zijn geïsoleerd liggende broedplaatsen in het binnenland veelal verlaten. Het bijgaande kaartje geeft een overzicht van de atlasblokken waar in de afgelopen jaren Nachtzwaluwen werden vastgesteld. Aanvullingen zijn, zoals altijd, welkom!

De **IJsvogel** heeft in 1989 een geweldige sprong voorwaarts gemaakt. Werden in 1988 in het kader van BSP-inventarisaties 18 broedparen gevonden, de tussenstand voor 1989 bedraagt nu al 60 paar. In de ZO-Achterhoek ging de soort van 5 naar 11; in Zuid Limburg van 1 naar 8 en langs de oostelijke Veluwezoom van 2 naar 8. Vondsten in Groningen, Friesland, Flevoland en westelijk Noord-Brabant illustreren eveneens het expansievermogen. Jammer genoeg hebben we weinig systematisch verzamelde gegevens ontvangen uit roemruchte gebieden als Twente, Oost Brabant en Noord-Limburg.

Kerkuilen (Ton Eggenhuizen).

Figuur 3. Verspreiding van de Nachtszwaluw in 1973-77 en 1985-89. Aanvullingen welkom!

Overigens lijkt het erop dat de IJsvogel de binnenduinrand nog niet bereikt heeft. Wellicht gebeurt dat volgend jaar, als tenminste de winter mee wil werken.

Er werden veel **Draaihalzen** gemeld tijdens de voorjaarsstrek in eind april en begin mei. Ook later in mei en in juni waren er opvallend veel waarnemingen, zodat de soort vermoedelijk een goed broedseizoen kende. Een verheugende ontwikkeling, want het Nederlandse broedbestand omvat de laatste jaren slechts een dikke 100 broedparen en kan dus enige versterking wel gebruiken.

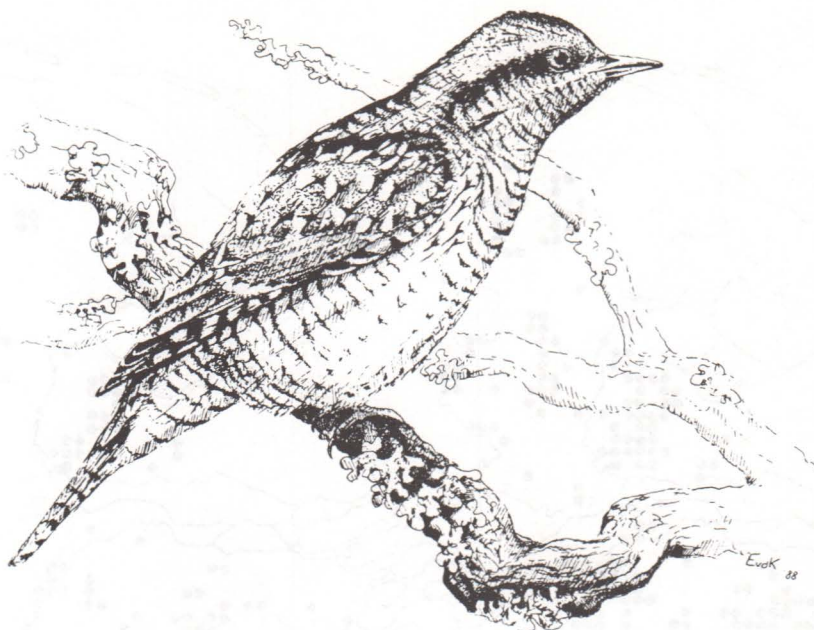
De **Oeverzwaluw** lijkt opnieuw goed te hebben geboerd. Herman Leys, die de tellingen voor deze soort coördineert, schat het aantal broedparen voor dit jaar op 9000-10.000, toch weer duidelijk meer dan in 1988 (ruim 8000 paar). De soort is, vermoedelijk dankzij enkele natte winters in de Sahel, het dieptepunt van halverwege de jaren tachtig voorbij, maar de huidige popula-

tie bevindt zich bij lange na nog niet op het niveau van de jaren zestig (25.000 paar). Gezien de grootscheepse vernietiging van broedbiotoop langs onder andere de grote rivieren is het zeer de vraag of dat niveau nog ooit benaderd zal kunnen worden.

De respons op de **Huiszwaluwen**-enquête, die Herman Leys en Dick Jonkers in samenwerking met SOVON lanceerden (zie een vorige nieuwsbrief), was boven verwachting goed. De eerste resultaten verspreiden zeer interessante informatie. Het ziet er bijv. naar uit dat de schatting van de omvang van de Nederlandse populatie aanzienlijk opgeschroefd zal moeten worden. Niet dat het beter gaat met de Huiszwaluw, integendeel zelfs. Alle deelnemers aan de enquête hebben er zonder uitzondering op gewezen dat de stand schrikbarend terug is gelopen. Maar door de overstelpende hoeveelheid nieuwe informatie is duidelijk geworden, dat eerdere schattingen te laag zijn geweest. Wat voor

aantallen moeten er dan enkele tientallen jaren geleden wel niet in ons land hebben gebroed?

De explosieve toename van de **Blauwborst** in de Biesbosch lijkt tot staan te zijn gekomen. De magische grens van 2000 broedparen wordt dit jaar in ieder geval niet overschreden. Ook in het Markiezaat bij Bergen op Zoom is de populatie niet verder gegroeid. Elders in het Deltagebied zet de toename evenwel onverminderd voort en worden nieuwe gebieden gekoloniseerd. Voor het eerst is ook oostelijk van de Biesbosch een opleving geconstateerd. Eindelijk, want het rivierengebied hunkert als een junk naar een Blauwborstshot. Recent onderzoek in Flevoland duidt erop dat de Blauwborst hier veel talrijker is dan anno 1989 voor mogelijk werd gehouden. In Noord Nederland duikt de Blauwborst hier en daar (Friesland, Texel, Terschelling) als nieuwe broedvogel op. Het langzame herstel dat zich de afgelopen jaren bij de **Grote Kare-**

1989 was een goed jaar voor Draaihalzen (illustratie Elwin van der Kolk).

kiet aftekende, lijkt in 1989 niet te hebben doorgezet. De meeste contactpersonen spreken van een stabilisatie.

Intensieve inventarisaties in het randmerengebied bij de IJsselmonding hebben aan het licht gebracht dat in deze regio wellicht het belangrijkste restant van de Nederlandse populatie huist. De plassen in de Kop van Overijssel en de aangrenzende Randmeren herbergen samen misschien nog 200 paar. Van de populatie in het rivierengebied is weinig substantieels overgebleven. Slechts her en der wordt nog een enkel paar gemeld, terwijl alleen in het Rijnstrangengebied (39 paar) en in de Ooypolder (10 paar) nog aantallen van betekenis bekend zijn. Ook de populatie in het Hollands-Utrechts Plassengebied vormt nog maar een schamel restant van een eertijds rijke kern. Er zijn weinig plekken over waar nog meer dan 5 paar bijeen voorkomen. Uitschieters zijn wellicht het Naardermeer (13 paar) en de Reeuwijkse Plassen (c. 40 paar). De populaties in Zeeland en in het grensgebied tussen Noord-Brabant en Limburg zijn zo goed als verdwenen. Uit Noord-Holland, Friesland en Flevoland is de afgelopen jaren te weinig informatie bekend geworden om een idee te krijgen van de ontwik-

kelingen hier. Wie stort zich op deze blinde vlekken?

Alle signalen wijzen erop dat het **Baardmannetje** in 1989 een uitstekend seizoen heeft gekend. Helaas is uit het epicentrum de Oostvaardersplassen geen informatie bekend, maar spaarzame gegevens uit rietterreinen elders in het land geven aanleiding te veronderstellen dat er sprake moet zijn geweest van een topjaar. Vermoedelijk heeft de soort van een tweetal zachte winters geprofiteerd. Het blijft echter, vanwege de ontoegankelijkheid van de belangrijkste broedgebieden, een van de lastigst te volgen soorten.

De nieuwkomer **Buidelmees** rukt onverstoord verder op. Nu al zijn uit 1989 55 broedpogingen bekend geworden! Na een pas op de plaats in 1988 is er dit jaar dus weer duidelijk terreinwinst geboekt. De meldingen komen uit alle delen van het land, maar Groningen (6), Friesland (7), NW-Overijssel (5), Flevoland (11) en het rivierengebied (16) blijven voorlopig favoriet. Door de ontoegankelijkheid van enkele belangrijke broedgebieden (bijv. Oostvaardersplassen) en het weinig uitbundige karakter van de soort, zal een niet onaanzienlijk deel van de broedpo-

gingen in ons land niet worden opgemerkt.

Het lijkt erop dat de vestiging van de **Roodmus**, na een eerste broedgeval in 1987, van structurele aard is. Het beeld is echter wel wisselvallig van jaar op jaar, zowel wat aantallen als verspreiding betreft. In 1987 barstte het plotseling los met verschillende gevallen in het Waddengebied. De aantallen in 1988 waren ongeveer gelijk, maar de vogels doken wel op een aantal nieuwe plekken op (o.a. Groningen, Noord- en Zuid-Holland, Flevoland). 1989 bevestigde het belang van Flevoland voor deze soort (7 gevallen), maar ook uit andere gebieden (o.a. Texel met 4 gevallen) kwamen weer meldingen. Er zullen in 1989 in totaal zeker 15 territoria geweest zijn. Een in moerasgebieden opererende, zichzelf enigszins respecterende vogelaar kan tegenwoordig niet meer op pad zonder gedegen voorkennis van de geluiden van Roodmus en Buidelmees.

Er is zoveel over het BSP-onderzoek in 1989 te melden dat het niet allemaal in één nieuwsbrief past. Daarom hebben we ons in het voorgaande beperkt tot een selectie van soorten. In de volgende nieuwsbrief meer nieuws over de niet-moerasgebonden zangvogels.